פולווער
פאָלקס־אַרטיסט פון רספסר

עפּיזאָדן פון מײַן לעבן

...ב וועג

19 דעקאַבער 1883 — אין שטעטל ווערכ־
...ניעפּראָווסק (יעקאַטערינאָסלאווער גובער־
...) — בין איך געבאָרן געוואָרן. אין אַן אָרעם
...גזינד. דער טאַטע איז געווען א קלעזמער.
...געט שפּילן אף כאַסענעס.

...גערענק גוט, וואָס עס האָט בא אונדז פּאַ־
...ווען איך בין אַלט געווען פינף־זעקס יאָר.
...שוועסטערס מאַן שײַע דוויקרין, אן אויס־
...נטער פידלער, האָט זיך געלערנט באַם
...פּראָפעסאָר שעווטשיק. ווען איך בין אַלט
... זיבן יאָר, האָט אָט דער שוואָגער מײַנער
...גענומען מיך לערנען שפּילן פידל. דרײַ יאָר
...געדויערט די לער. צו צען יאָר בין איך שוין
...ד געווען ארויסטרעטן מיט א זעלבשטענ־
... קאָנצערט. איך האָב געשפּילט מענדעלסאָנס
...ערט", בעריאָס „זיבעטן קאָנצערט", זײַנע
...אַציעס" און א ריי אנדערע קאָמפּליצירטע
...

... מײַנע קרויווים איז געווען קלאָר, אז
... מיך שיקן אין דער פעטערבורגער קאָנ־
...וואַטאָריע.

...טנדרינען ווערט מײַן טאַטע קראַנק, אין
...פײַפט דער דאַלעס — ניטאָ פון וואָס צו
...איז מען זיך מעיאשעוו און מע שיקט אוועק
...און מײַן עלטערן ברודער יאָסל (א קלאַרנע־
...) קיין נאָוואָמאָסקאָווסק (יעקאַטערינאָסלאַ־
...גובערניע) צו א דאָרטיקן קלעזמער — צו־
...ען זיך לערנען און מיט די סכירעס מעפּאַר־
...ן אונדזער הויזגעזינד.

... באַלעבאָס, דער פידלער לעשטשינסקי,
...געשפּילט אף כאַסענעס. גאָר קנאַפּע קענטע־
...און הילכעס מוזיק האָט ער פאַרמאָגט. אין
...שע, מיינט איר, איז באַשטאַנען אונדזער

לערנען בא אים? גאַנץ פּאָשעט: מיר האָבן צוזאַמען מיט זײַן אָרקעסטער, צען קלעזמאָרים, געשפּילט אף אוקראַאינישע און יידישע כאַסענעס און בע־לער. לעשטשינסקי גופע האָט קיין אנונג ניט גע־האַט, וויאַזוי מע דאַרף אונדז מעכאַנעך זײַן און וואָס עס איז אַזוינס סיסטעמאַטישע מוזיקאַלישע בילדונג.

איינמאָל פּאַסירט אַזא געשיכטע: ס'איז אויסגע־קומען אין איינעם און דעם זעלבן טאָג שפּילן אף עטלעכע כאַסענעס. האָט מען דעם אָרקעס־טער געמוזט צעסאַדערן אזוי, אז אף יעדער כאַ־סענע זאָל אויסקומען צוויי צי דרײַ קלעזמאָרים. האָט לעשטשינסקי מיך מיט מוישע־לייזער דעם פויקער אוועקגעשיקט אין דעם דאָרף פּערע־שטשעפּינא (פּאָלטאַווער גובערניע). א מעהאַלעך פון 130 וויאָרסט.

אז מיר זײַנען אהין געקומען צו פאָרן און דער קאַלעס טאַטע האָט אונדז דערזען, רופט ער זיך אָן:

— נו און ווו זײַנען די איבעריקע קלעזמאָרים? זאָגט אים מײַן קאָלעגע, מוישע־לייזער:

— דײַגעט ניט — מיר אינצווייען וועלן אײַך אָפּשפּילן די כאַסענע.

אָבער דער קאַלעס פאָטער איז ניט מאַסקים געווען און זאָגט:

— עסט אָפּ, רוט זיך אויס און — מאַרש צו־ריק אהיים.

אים איז ניט אָנגעשטאַנען, אז בא אים אף דער כאַסענע זאָלן שפּילן בלויז צוויי קלעזמאָרים, בי־פּראַט אז איינער פון זיי איז א קליינער יאַט און איז מינהאַסטאַם אין הילכעס שפּילן א קאַליקע...

דאָ האָט זיך ארײַנגעמישט די קאַלע אליין, זי האָט זיך צעוויינט און געפּויעלט באַם טאַטן, אז מיר זאָלן פאַרבלײַבן.

לויטן אַלטן מינהעג האָט מען פיר אזייגער גענומען באַזעצן די קאַלע — זי גרייטן צו דער

טפּרוינס

פולווער
פאָלקס־אַרטיסט פון רספסר

עפּיזאָדן פון מײַן לעבן

...ב ווענ

19 דעקאַבער 1883 — אין שטעטל ווערכ־
...ניעפּראָווסק (יעקאַטערינאָסלאַווער גובער־
... בין איך געבאָרן געוואָרן. אין אַן אָרעם
...נד. דער טאַטע איז געווען אַ קלעזמער.
...געט שפּילן אַף כאַסענעס.

...געדענק גוט, וואָס עס האָט בא אונדז פּאַ־
... ווען איך בין אַלט געווען פינף־זעקס יאָר.
...שוועסטערס מאַן שײַע דוויקין, אַן אויס־
...נטער פידלער, האָט זיך געלערנט באַם
... פּראָפעסאָר שעווטשיק. ווען איך בין אַלט
... זיבן יאָר, האָט אָט דער שוואָגער מײַנער
...גענומען מיך לערנען שפּילן פידל. דרײַ יאָר
...דוויערט די לער. צו צען יאָר בין איך שוין
... געווען אַרויסטרעטן מיט אַ זעלבשטענ־
... קאָנצערט. איך האָב געשפּילט מענדעלסאָנס
...ערט", בערליאָזס „זיבעטן קאָנצערט", זײַנע
...אַציעס" און אַ ריי אַנדערע קאָמפּליצירטע
...

... מײַנע קרויווים איז געווען קלאָר, אַז
...ף מיך שיקן אין דער פּעטערבורגער קאָנ־
...טאָריע.

...טנדרינען ווערט מײַן טאַטע קראַנק. אין
...פּט דער דאַלעס — ניטאָ פון וואָס צו
... מען זיך מעיאשעוו און מע שיקט אַוועק
... מײַן עלטערן ברודער יאָסל (אַ קלאַרנע־
... קיין נאָוואָמאָסקאָווסק (יעקאַטערינאָסלאַ־
...בערניע) צו אַ דאָרטיקן קלעזמער — צור־
... זיך לערנען און מיט די סכירעס מעפּאַר־
... אונדזער הויזגעזינד.

... באַלעבאָס, דער פידלער לעשטשינסקי,
...עשפּילט אַף כאַסענעס. גאָר קנאַפּע קענטע־
... הילכעס מוזיק האָט ער פאַרמאָגט. אין
...שע, מײנט איר, איז באַשטאַנען אונדזער

לערנען בא אים? גאַנץ פּאָשעט: מיר האָבן צוזאַמען מיט זײַן אָרקעסטער, צען קלעזמאָרים, געשפּילט אַף אוקראַיִנישע און יִדישע כאַסענעס און בע־לער. לעשטשינסקי גופע האָט קיין אַנונג ניט גע־האַט, וויאַזוי מע דאַרף אונדז מעכאַנעך זײַן און וואָס עס איז אַזוינס סיסטעמאַטישע מוזיקאַלישע בילדונג.

איינמאָל פּאַסירט אַזאַ געשיכטע: ס'איז אויסגע־קומען אין איינעם און דעם זעלבן טאָג שפּילן אַף עטלעכע כאַסענעס. האָט מען דעם אָרקעס־טער געמוזט צעסאָדערן אַזוי, אַז אַף יעדער כאַ־סענע זאָל אויסקומען צוויי צי דרײַ קלעזמאָרים. האָט לעשטשינסקי מיך מיט מוישע־לייזער דעם פּויקער אַוועקגעשיקט אין דעם דאָרף פּערע־שטשעפּינאַ (פּאָלטאַווער גובערניע). אַ מעהאַלעך פון 130 וויאָרסט.

אַז מיר זײַנען אַהין געקומען צו פֿאָרן און דער קאַלעס טאַטע האָט אונדז דערזען, רופט ער זיך אָן:

— נו און ווו זײַנען די איבעריקע קלעזמאָרים? זאָגט אים מײַן קאָלעגע, מוישע־לייזער:

— דײַגעט ניט — מיר צוויייען וועלן אײַך אָפּשפּילן די כאַסענע.

אָבער דער קאַלעס פאָטער איז ניט מאַסקים געווען און זאָגט:

— עסט אָפּ, רוט זיך אויס און — מאַרש צו־ריק אַהיים.

אים איז ניט אָנגעשטאַנען, אַז בא אים אַף דער כאַסענע זאָלן שפּילן בלויז צוויי קלעזמאָרים, בי־פּראַט אַז איינער פון זיי איז אַ קליינער יאַט און איז מינהאַסטאַם אין הילכעס שפּילן אַ קאַליקע...

דאָ האָט זיך ארײַנגעמישט די קאַלע אַליין, זי האָט זיך צעוויינט און געפּויעלט באַם טאַטן, אַז מיר זאָלן פאַרבלײַבן.

לויטן אַלטן מינהעג האָט מען פיר אַזייגער גענומען באַזעצן די קאַלע — זי גרייטן צו דער

כופּע. בעשאַסמײַסע פֿלעגט געווײנלעך דער פֿידלער שפּילן אײנעם פֿון די בעסטע און סאַמע רירנדיקע ניגונים. און איך האָב דעמלט, האַגאַם אַ צעניאָריקער, שוין גאָר ניט שלעכט געקענט די מעלאָכע.

מײַן שפּיל האָט אַזוי צעקאָכט דעם אוילעם, אַז די קאַלע און אַלע מעכוטאָנים האָבן מאַמעש זיך באַוואַשן מיט טרערן. ס'איז געווען די עמעסע יעלאָלע, ביז איך האָב ניט אופגעהערט שפּילן. מײַן מוישע־לײזער האָט אויך געלאָזט אַ טרער. דערזען אַזאַ מײַסע, איז דער קאַלעס טאַטע געוואָרן צוגעלאָזט צו מיר.

אין אָוונט, ווי דער שטײגער איז געווען אַף ײִדישע כאַסענעס, האָט דער פֿידלער בעשאַס כופּע־וועטשערע באַדאַרפט אַרויסווײַזן זײַן בעריעשאַפט אין פֿולן גלאַנץ. איך בין געווען אַ פּיצל, אַ שנעק — האָט מען מיך אַוועקגעשטעלט אַף אַ טיש, אַזוי אַז אַלע זאָלן מיך זען. און איך האָב געשפּילט דעם באַרימטן פּעדאָצערס ײִדישע קאָמפּאָזיציע.

עלף אַזײגער האָבן זיך אָנגעהויבן די טענץ. מיך האָט מען באַלײגט שלאָפן. מוישע־לײזער האָט געזונגען און צוגעבאָמקעט מיטן פּויק, און אָט אַזוי האָט מען געטאַנצט...

מײַן „שטודירן" — אײגנטלעך, מײַן שפּילן אַף כאַסענעס און בעלער — האָט זיך געצויגן, ביז איך בין אַלט געוואָרן 15 יאָר.

אין 1898 האָב איך צום ערשטן מאָל אין מײַן לעבן אונטערגעשריבן אַן אָפּמאַך. מע האָט מיך אײַנגעלאַדן אַלס פֿידלער אין דער רוסיש־אוקראַיִנישער טרופּע, מיט וועלכער עס האָט אָנגעפֿירט דער באַרימטער מאַרק קראָפּיווניצקי.

די טרופּע האָט דעם גאַנצן זומער־סעזאָן געשפּילט אין קיִעוו. כוץ מיר, זײַנען אין אָרקעסטער געווען נאָך ײִדן, און קראָפּיווניצקין איז אויסגעקומען זיך מישטאַדל זײַן מיקויעך ווײַנרעכט.

שטעלט זיך פֿאָר מײַנע איבערלעבונגען, ווען צוויי אַזײגער באַנאַכט — אין מײַ כוידעש — האָט די פּאָליציי געמאַכט אַן „אָבלאַווע" אין הויז אַף גרויס־וואַסילקאָווער גאַס, ווו איך און נאָך אָרקעסטראַנטן האָבן געוווינט, סאַכאַקל — נײַן ײִדן קלעזמאָרים. מיר האָבן נאָך ניט געקראָגן די פּאַפּירלעך, ווו ס'איז אָנגעשריבן, אַז מיר האָבן דאָס רעכט צײַטווײַליק וווינען אין קיִעוו. אַ גאַנצע נאַכט האָט די פּאָליציי אונדז געהאַלטן אין אײן טרײַבן פֿון אײן אוטשאַסטאָק צום צווייטן, צוזאַמען מיטן ערעוואַ פֿאַרשיידענע באָסיאַקעס, פֿאַרברעכער און גאַסנמוידן. דאָס האָט געדויערט ביז נײַן אַזײגער אינדערפֿרי. ענדלעך איז אײן אײנעם פֿון די פּאָליצײישע צירקלען אונדז געלונגען צו פּויעלן, אַז מע זאָל אונדז דערלויבן אָנקלינגען דורכן טעלעפֿאָן קראָפּיווניצקין, וועלכער האָט זיך ניט געפּוילט און איז אין אַ האַלבער שאָ ארום אַליין געקומען צו אונדז מיט דערלויבעניש פֿונעם גובערנאַטאָר. ערשט [illegible] האָט מען אונדז פֿרײַגעלאָזט.

אין קראָפּיווניצקיס טרופּע האָב איך אָפּגע[illegible] עטלעכע סעזאָן. ווען איך בין געוואָרע געוואָ[illegible] אַז די אוקראַיִנישע טרופּע אונטער סוסלאָווס [illegible] פֿירונג פֿאָרט אַף גאַסטראָלן קיין פּעטערבורג [illegible] איך אַוועק אַהין אַרבעטן, האָבנדיק אין זינען [illegible] טרוים — אַרײַנטרעטן אין דער פּעטערבור[illegible] קאָנסערוואַטאָריע.

סוסלאָוו האָט זיך דערשלאָגן אַ דערלויבעני[illegible] אַף ווײַנרעכט פֿאַרן דיריגענט און פֿאַר מיר [illegible] גאַנצן זומער־סעזאָן.

אָבער עס האָט צו אונדז זיך אַרײַנגעכאַפּט [illegible] שלימאַזל: לײדיק דער צושויער־זאַל, כאָטש [illegible] כײַ־וועקײַעם. האַקלאַל, אָפּגעשפּילט אַ פּאָר [illegible] און „געפּלאַצט". ניטאָ וואָס צו טאָן! דער [illegible] האָט אָפּגעגליקט — מע האָט זי אײַנגעלאַדן [illegible] סטראָלירן קיין מאָסקווע. מיך מיטנעמען אַהי[illegible] געווען אומעגלעך — די פּאָליציי האָט מיר [illegible] דערלויבעניש אַף ווײַנרעכט ניט געגעבן. [illegible] ארום בין איך אינמיטן סעזאָן פֿאַרבליבן [illegible] טשען אין פּעטערבורג מיט זעקס קאַרבאָווע[illegible] קעשענע.

אין סאַמע אָנהייב פֿון סוסלאָווס גאַסטראָל[illegible] פּעטערבורג האָט מען אין די דאָרטיקע מוזיקא[illegible] לישע קרײַזן געגומען ריידן, אַז אָט די טרו[illegible] האָט מיט זיך געבראַכט אַ גוטן פֿידלער. דאָס [illegible] פֿאַרינטערעסירט די פֿידלערס פֿונעם קאָנסער[illegible] וואַטאָריע־קלאַס, און זיי האָבן זיך באַקאַנט [illegible] מיר. אײנער פֿון זיי, בערטיע (שפּעטער איז [illegible] געוואָרן אַ פּראָפֿעסאָר פֿון דער קיִעווער קאָנסער[illegible] וואַטאָריע), האָט מיט מיר זיך פֿאַרינטערעס[illegible] און אַוועקגעפֿירט מיך אין קאָנסערוואַטאָריע. [illegible] האָבן די פּראָפֿעסאָרן מיך אויסגעהערט און [illegible] שלאָסן אָנעמען פֿונעם 1 סענטיאַבער 1902. [illegible] לע באַפֿרײַען מיך פֿון סכאַרלימעד.

איך האָב מיך באַזעצט אין אַ זומער־ווינ[illegible] הינטער פּעטערבורג — בײַ אַ בילעטן־קאָנטראָ[illegible] ליאָר, וואָס האָט געוווינט אין „גאָוואַיאַ דערעוו[illegible] ניאַ". פֿאַר אַ קלײן צימערל איז מיר אויסגעקומ[illegible] צאָלן צוויי רובל אַ כוידעש.

מיטיק עסן פֿלעג איך אין גאָרקיך בײַ די פּו[illegible] מאַנעס. אַ טעלער באָרשטש אָדער זופּ פֿלעגט [illegible] קאָסטן פֿינף קאָפּעקעס. ברויט — וויפֿל [illegible] האַרץ גלוסט. אינדערפֿרי און אין אָוונט האָב [illegible] מיך געמוזט באַנוגענען מיט אַ גלאָז טיי און [illegible] אַ בולקע. מיך האָט געהאַלטן אַף די פֿיס דער געדאַנק, אַז אינגיכן וועל איך אַריבערטרעטן [illegible] שוועל פֿון דער קאָנסערוואַטאָריע.

דעם ערשטן כוידעש איז נאָך געווען צו דער [illegible] לײַדן, אָבער דעם צווייטן כוידעש, ווען איך [illegible] מיך אַרומגעקוקט, אַז קיין געלט איז ניטאָ [illegible]

איך הונגער... געבליבן מיט צוואַנציק קאָפּעקעס אין קעשענע, האָב איך מיך אוועקגעלאָזט אינעם זומער־גאָרטן „בוף", ווו עס האָט געשפּילט אַן אָפּערעטן־טרופּע. דאָ האָב איך געהאַט א באַקאַנטן — ליפשיץ איז געווען זײַן פאַמיליע. מיט אים האָב איך גענומען זיך אַן אייצע האַלטן, ווי אַזוי איך זאָל מיך אויסלעבן, ביז עס וועלן זיך אָנהייבן די לימודים אין קאָנסערוואַטאָריע. ליפּשיץ, ווי נאָר ער האָט מיך דערזען, האָט ער א בליעסקע געטאָן מיט די הענט: „וואָס איז פון דיר געוואָרן? — ביסט דאָך הויט און ביינער!" ער איז אוועק צום הויפּט־דיריגענט פון דער אָפּערעטע ע. פ. ענגעל.

— הער נאָר אויס, ענגעל, לייבעלע פּולווער איז דאָך א טײַערער יאַט — מע דאַרף אים ראַטעווען. עפּשער דאַרפסטו א פידלער?

— יאָ, — זאָגט ענגעל, — פון 15 סענטיאַבער הייבט זיך בא אונדז אָן דער ווינטער־סעזאָן. אָבער איך מוז דעם יאַט אויסהערן. זאָל ער מאָרגן זיך יאַווען אף רעפּעטיציע.

איך שטיי אוף אינדערפרי, כאַפּ א קוק אין פענצטער — א שלאַקסרעגן. איך כאַפּ מײַן פידל אונטער דער פּאַכווע און לאָז מיך גייך. די דירע פון מײַן פידל, דאָס פּעדעלע, איז געווען צעקראַכן, לעכעריק, און דער פידל איז געוואָרן פּטש־נאַס. איך נעם שפּילן — פּלאַצט א סטרונע — די קווינטע. איך צי זי ווי־עס־איז אָן — פּלאַצט זי ווידער. זאָגט מיר דער קאָנצערטמייסטער טשערנישאָוו:

— נאַ דיר, באָכערל, אַן איטאַליענישע סטרונע און ווייס מײַן גוטסקייט!

— אוי, א גרויסן דאַנק אײַך, איר האָט מיך ממש געראַטעוועט!

איך נעם אימפּעטפּול שפּילן — איז זיך מעיאַשעו אָט די מעיוכעסעס און... פּלאַצט אויך.

— ווייסט איר וואָס, — זאָג איך, — וועל איך שפּילן אף דרײַ סטרונעס.

און איך האָב מיט גרויסער האַסמאָדע גענומען שפּילן. מײַן שפּיל איז געפעלן דעם דיריגענט און די אָרקעסטראַנטן. ווען די רעפּעטיציע האָט זיך געענדיקט, זאָגט מיר ליפשיץ, אז ענגעל אליין וועט מיט מיר גיין צום דירעקטאָר טומפּאַקאָוו שליסן אַן אָפּמאַך. צוטרעטן צו דער ארבעט וועל איך דעם 5 סענטיאַבער. לעסאַטע מעג איך באַזוכן די אָפּערעטע־ספּעקטאַקלען, ווי א „באַש בראַט", ווי אַן אייגענער. איר קאָנט אײַך פאָרשטעלן, ווי גליקלעך איך האָב מיך דערפילט. טאַקע פײַן, זייער פײַן! אָבער ווי דערלעבט מען שוין אָט דעם גליקלעכן פינפטן סענטיאַבער? און דעריקער — איך מוז דאָך זײַן באַהילפיק מײַן אָרעם הויזגעזינד, מײַנע עלטערן, א ווערטעלע אויסצורײדן — ס'איז דאָך דערווײַל נאָך יונג!

אונטערשרײַבנדיק דעם אָפּמאַך, האָב איך אפילע ניט א פרעג געטאָן, וואָס פאַר א געהאַלט האָט מען פאַר מיר באַשטימט. שטעלט זיך פאָר מײַן איבעראַשונג, ווען דער בוכהאַלטער האָט מיר אויסגעשטרעקט א הונדערטרובלדיקע אסיגנאַציע און מיר געמאָלדן, אז איך וועל מאָנאַטלעך קריגן א גאַנצע מייע! אין דער אוקראַאינישער טרופּע פלעגט מען מיר צאָלן ניט מער ווי 35 רובל א כוידעש. איך האָב אַזוי געציטערט איבער אָט דעם מאַטמען געלט, אז איך האָב געבעטן טייקעף צעבײַטן דעם הונדערטער אף קליינגעלט און גענומען צעשטופּן דאָס געלט אין פאַרשיידענע קעשענעס, קעדיי איך זאָל, כאָלילע, ניט פאַרלירן דעם אויצער.

לייב פולווער אין 1915

טרערן האָבן זיך בא מיר א גאָס געטאָן, ווי פון א קוואַל. א קלייניקײַט, וואָס איך האָב איבערגעלעבט. פאַרגעסט ניט, אז איך האָב קימאַט צוויי מעסלעס קיין ביסן ברויט אין מויל ניט געהאַט.

איך בין בליץ־שנעל אוועק אף דער פּאָטשט און ארויסגעשיקט א פּופּציקער מײַנע עלטערן. דערנאָך האָב איך מיר דערלויבט אזא העפקירעס, ווי אָפּעסן מיטיק פאַר גאַנצע 20 קאָפּעקעס. אײַ, איז דאָס געווען א מאָלצײַט — דרײַ געריכטן!

צומאָרגנס האָט מיך ליפשיץ אוועקגעפירט צו א באַקאַנטן שנײַדער, און איך האָב מיר באַשטעלט צוויי גאַרניטערס און א ווינטערדיקן מאַנטל — אף אויסצאָלן. געקויפט זיך א פּאָר שיך, א הוט און וועש.

די פּעטערבורגער קלעזמער האָבן מיך אופגענומען כאַווערישׂ, און איך בין בא זיי געוואָרן א „באַש בראַט".

מײַן ארבעט אין אָט דער אָפּערעטע האָב איך אָנגעהויבן ווי א געהילף פונעם קאָנצערטמייסטער. נאָך צוויי סעזאָנען ארבעט בין איך דאָ

אויסגעוואַקסן ביז דער מאַדרייגע פון קאָנצערט־מייסטער־פּרימאַ און דריטן דיריגענט. איך פלעג באַקומען געהאַלט 150 רובל אַ כוידעש.

אין סענטיאַבער כוידעש בין איך שוין געווען אַ טאַלמיד פון דער קאָנסערוואַטאָריע. העיויס מע האָט מיך פון סכאַרלימעד באַפרײַט, בין איך מעכויעוו געווען באַזוכן דעם אָרקעסטער־קלאַס.

איך בין שוין דעמלט געווען אַ דערפאַרענער פידלער. באַזוכן דעם אָרקעסטער־קלאַס איז, נאָך מײַן מייַנונג, געווען פאַר מיר אַן איבעריקער צײַט־פאַרטרײַב. נאָך מער — די רעפּעטיציעס אין אָט דעם קלאַס האָבן געשטערט מײַן אַרבעט אין דער אָפּערעטע. איז מיר אויסגעקומען ווערן אַ געגנאַרניק — ביגנייזוע דורכלאָזן די לימודים, פאַרנאַכלעסיקן מײַן כויוו. מײַן אײַנפאַל האָט מיר גוירעם געווען נאָר שאָדן: די אַדמיניסטראַציע פון קאָנסערוואַטאָריע האָט באַ מיר אָפּגענומען די דערלויבעניש אױף וווינרעכט אין פּעטערבורג, און די פּאָליציי האָט זיך שוין געגרייט מיך מעשאַלייעך זײַן פון דער הויפּטשטאָט.

צום גליק, האָב איך מיך דערמאָנט, אַז איך בין אַ זון פון אַ ניקאָלײַעווער סאָלדאַט — האָב איך דערלאַנגט דעם טאַטנס דאָקומענטן אין מיניסטעריום פאַר אינערן־איניאָנים. מע האָט מיר אַרויסגעגעבן אַן אָפּיציעלן דאָקומענט, וואָס באַשטעטיקט מײַן רעכט וווינען אומעטום אין רוסלאַנד, כוץ מאָסקווע און דער געגנט פונעם דאָנער קאָזאַקן־כאַיל.

אין 1905 איז אין קאָנסערוואַטאָריע פאַרגעקומען אַ שטרײַק, האָט מען מיך, צוזאַמען מיט נאָך אַנדערע טאַלמידים, אויסגעשלאָסן. בלויז אין 1907 איז מיר געלונגען ווידער ווערן אַ שילער פון דער קאָנסערוואַטאָריע, וועלכע איך האָב אין 1908 יאָר פאַרענדיקט מיט אַ גרויסער זילבערנער מעדאַל און מיטן טיטל „פרײַער קינסטלער".

אין 1909 האָט דער גרויסער מאָסקווער אָפּערע־טעאַטער דורכגעפירט באַ זיך אַ פידלער־קאָנקורס. דערהערט וועגן דעם, לאָז איך זיך אַוועק קיין מאָסקווע אָנטיילצונעמען אין אָט דעם פאַרמעסט. איך און מײַן כאַווער באָריס קריינין האָבן פאַרנומען די ערשטע ערטער, און מע האָט אונדז אײַנגעלאַדן שפּילן אינעם אָרקעסטער פון אָט דעם טעאַטער. אין אַ קורצער צײַט אַרום האָט זיך באַפרײַט אַ וואַקאַנסיע פון אַ סאָליסט־אַלטיסט אין אָפּערע־אָרקעסטער. האָט מען ווידער געמאָלדן אַ קאָנקורס. פרווו איך נאָכאַמאָל מײַן מאַזל. איך שפּיל טשײַקאָווסקיס פידל־קאָנצערט. און איך געווין. אָבער דער דיריגענט וו. אי. סוק און אַנדערע מיטגלידער פון דער קאָמיסיע פּראָטעסטירן: זיי פעלט אין אָרקעסטער אַ פּרימאַ־פידלער. איך דערלאַנג אַ מעלדונג, אַז איך וועל פאַרלאָזן דעם אָרקעסטער, אויב מע וועט ניט מאַסקים זײַן, איך זאָל פאַרנעמען דעם פּלאַץ פונעם ערשטן אַלטיסט. און איך האָב מײַנס אויסגעפירט — איך בין געוואָרן דער ערשטער סאָליסט־אַלטיסט אין מאָסקווער גרויסן אָפּערע־טעאַטער.

אין 1919 האָט מען מיך אײַנגעלאַדן אַלס אַלטיסט אין קוואַרטעט אױף סטראַדיוואַריוסעס נאָמען, שפּעטער — אין קוואַרטעט, וואָס האָט געטראָגן דעם נאָמען פון פאָלקאָמבילד. דאָרט האָב איך געשפּילט עטלעכע יאָר נאָכאַנאַנד צוזאַמען מיט אַזעלכע אויסגעצייכנטע מוזיקער, ווי ל. יאַמפּאָלסקי, מ. צייטלין און ג. פּיאַטיגאָרסקי. בעשאַס איינער אַן אַרויסטרעטונג אינעם מאָסקווער מעלוכישן יידישן טעאַטער האָבן אַ. גראַנאָווסקי און שלוימע מיכאָעלס פאָרגעלייגט אונדז נעמען אױף זיך די אָנפירונג מיטן מוזיקאַלן טייל פון אָט דעם טעאַטער.

מײַנע קאָלעגן פונעם קוואַרטעט האָבן זיך אָפּגעזאָגט. איך האָב געגעבן די האַסקאָמע, נאָר מיטן טנײַ, אַז איך זאָל אויך ווײַטער מיטאַרבעטן אינעם אָרקעסטער פונעם גרויסן אָפּערע־טעאַטער. איז געבליבן, אַז איך זאָל אין דער אָפּערע שפּילן בלויז דרײַ מאָל אַ וואָך און די איבעריקע טעג דיריזשירן אינעם יידישן טעאַטער.

אין 1923 (דאָנערשטיק דעם 29 מאַרט) האָט מען אינעם גרויסן אָפּערע־טעאַטער זיך געגרייט פײַערן לעאָניד סאָבינאָווס אַ יובילײ. דער באַליוויול האָט געזאָלט אַרויסטרעטן אינעם ספּעקטאַקל „לאָענגרין". ווען דער דיריגענט וו. אי. סוק האָט גענומען דורכקוקן דעם אָרקעסטראַנטן־צעטל, האָט ער באַמערקט, אַז איך בין אין אָט דעם צעטל ניטאָ. האָט ער גענומען פאָדערן, אַז איך זאָל אין ספּעקטאַקל שפּילן. די אינספּעקטאָרן וויצנבערג און טעפּליצקי האָבן געפּרווט אײַנשמועסן דעם דיריגענט, אַז מײַן אָנטייל אינעם יויוול־ספּעקטאַקל איז אויסגעשלאָסן, מאַכמעס דאָנערשטיק בין איך מעכויעוו דיריזשירן אינעם יידישן טעאַטער. אָבער סוק האָט זיך אײַנגעאַקשנט — ער וויל ניט וויסן פון גאָרניט — אײַנמאָל פאַר אַלעמאָל. ס'איז דערגאַנגען דערצו, אַז דער פאָלקסקאָמיסאַר אַנאַטאָלי וואַסיליעוויטש לונאַטשאַרסקי האָט וועגן אָט דעם איניען אַרויסגערופן צו זיך גראַנאָווסקין.

נאָך אָט דער פּאַסירונג איז מיר געוואָרן קלאָר, אַז איינצײַטיק טאַנצן אױף צוויי כאַסענעס איז אוממעגלעך, און העיויס איך בין געווען איבערצײַגט, אַז דער יידישער טעאַטער האָט אין מײַן מיטאַרבעט אָן אַן ערעך זיך מער געניטיקט, איידער דער אָפּערע־טעאַטער, האָב איך באַשלאָסן זיך אינגאַנצן אָפּגעבן דער מוזיקאַלישער אָנפירונג פונעם גאָסעט.

צו יענער צײַט האָב איך שוין געהאַט אָנגעשריבן מוזיק צום ספּעקטאַקל „200 000".

אַהער איך וועל דערציילן וועגן מײַנע ווײַ־טערדיקע אַרבעטן אויפֿן געביט פֿון טעאַטראַלער מוזיק, ווילט זיך מיר באַקאַנען דעם לייענער מיט די איבערלעבונגען אין מײַן לעבן, וואָס זײַנען פֿאָרגעקומען אין 1919. ס׳איז געווען אין סאַמע אָנהייב פֿון מײַן אַרבעט אינעם גרויסן טעאַטער. קורצער, עס האַנדלט זיך וועגן מײַנע צוויי באַגעגענישן מיט וולאַדימיר איליטש לענינען.

גליקלעכע באַגעגענישן

אין גרויסן אָפּערע־טעאַטער האָט באַדאַרפֿט פֿאָרקומען אַ פֿאַרזאַמלונג, אויף וועלכער מע האָט געוואַרט לענינס אַרויסטרעטונג. איך בין גראָד געווען הינטער די קוליסן. עס טוט זיך אָן עפֿן די אַרײַנגאַנג־טיר, און איך זע — לענין! ווײַזט אויס, אַז אַפֿי־טאָעס איז ער אַרײַנגעקומען אין טעאַ־טער ניט דורך דעם געווײנלעכן אַרײַנגאַנג. דאָס אַרשטע, וואָס עס האָט מיך איבעראַשט, איז געווען דאָס, וואָס ער איז אַרײַן אַליין, אָן אַ באַ־גלייטער. ס׳איז דאָך פֿאָרט געווען אַ צײַט פֿון געפֿאַלעס.

די הינטערקוליסן פֿון אַט דעם טעאַטער — דאָס איז מאַמעש אַ לאַבירינט — עס איז לײַכט זיך צו פֿאַרפּלאָנטערן. פֿרעגט מיך וולאַדימיר איליטש: וויאַזוי קלײַבט מען זיך אַרויס אויף דער בינע? איך בין אַוועק אים באַגלייטן.

גייענדיק צוזאַמען מיט מיר, טוט מיך לענין אַ פֿרעג:

— איר זענט אַ מיטאַרבעטער פֿונעם טעאַ־טער?

— יאָ.

— ווי באַציט זיך די דירעקציע צו אײַך און צו די איבעריקע מיטאַרבעטער? איר זענט צופֿרידן?

— די דירעקציע טוט אַלעס, — זאָג איך, — אַז די מיטאַרבעטער זאָלן געוויסנהאַפֿט און אָן שטערונגען טאָן זייער זאַך. מיך וווּנדערט אָבער, וולאַדימיר איליטש, וואָס דערזען מיך צום ערשטן מאָל פֿאַרגיט איר מיר אַ פֿראַגע, וואָס איז שײַעך צו מײַן טאָגטעגלעכן לעבן.

— וואָס פֿאַר אַ כידעש! — טוט לענין אַ שמייכל. — יעדער סאָוועטישער מעלוכע־טוער דאַרף אויס די געלעגנהײַט בעשאַס אַ באַגעגעניש מיט אַ מיטאַרבעטער פֿון אַן אַנשטאַלט אײַנקורצן געוואָר ווערן, ווי אַרבעט מען, ביפֿראַט נאָך אין אַזאַ וויכטיקן אַנשטאַלט, ווי דער גרויסער אָפּע־רע־טעאַטער.

מיר האָבן שוין באַוויזן צוגיין צו דער בינע. וולאַדימיר איליטש האָט מיך באַדאַנקט און גע־וווּנטשן איבערגעבן אַ גרוס אַלע מיטאַרבעטער פֿונעם טעאַטער.

זײַן העפֿלעכקײַט און אַניוועס האָט אויף מיר גע־מאַכט אַ שטאַרקן רושעם.

דאָס צווייטע מאָל האָב איך געזען וולאַדימיר איליטשן אויפֿן כאָדינקער פֿעלד (כאָדינקאַ), אין דער געבײַדע פֿונעם געוועזענעם אָפֿיצערן־קלוב. דאָ האָט באַדאַרפֿט פֿאָרקומען אַ רויטאַרמייִשער מי־טינג. דער אָנהייב איז געווען באַשטימט אויף פֿינף אַזייגער באַטאָג, אָבער אייניקע אָראַטאָרן האָבן פֿאַרשפּעטיקט. לענין, וואָס איז אויך געווען צווישן די אָראַטאָרן, איז געקומען צו דער צײַט. דער מיטינג האָט זיך געדאַרפֿט פֿאַרענדיקן מיט אַ קאָנצערט, אין וועלכן איך האָב גענומען אָן אָנטייל אַלס פֿידלער.

אין דעם זעלבן אָוונט בין איך געווען אײַנגע־לאַדן אַרויסטרעטן אין פּאַרק „סאָקאָלניקי”. האָב איך מיך געווענדט צום קאָמענדאַנט פֿונעם קלוב מיט אַ באַקאָשע, ער זאָל געבן אין מײַן רעשוס אַן אויטאָמאַשין — וועל איך מאַכן די רײַזע קיין סאָקאָלניקי, דורכשפּילן די אָנגעמערקטע מוזיק־פּראָגראַם און אויף דער זעלבער מאַשין זיך צו־ריקקערן.

אין דער זעלבער צײַט האָט וולאַדימיר איליטש אומגעדולדיק אַרומגעשפּאַנט איבער דער בינע — עס האָט אים געערגערט, וואָס מע פֿאַטערט צײַט אומזיסט און מע הייבט באַצײַטנס ניט אָן דעם מיטינג.

דער קאָמענדאַנט איז מאַסקים געווען געבן אין מײַן רעשוס זײַן אויטאָמאַשין, אָבער ביטנײַ, אַז איך זאָל איבערלאָזן מײַן זומערדיקן מאַנטל — אַ מאַשקן. וועט ער, דער קאָמענדאַנט, זײַן זיכער, אַז איך וועל צום קאָנצערט זיך טאַקע צוריקקערן.

וולאַדימיר איליטש האָט עס דערהערט, האָט ער זיך אָנגערופֿן צום קאָמענדאַנט:

— ווי שעמט איר אײַך ניט אַרויסווײַזן אַזאַ אומצוטרוי בענעגייע די אַרטיסטן!

אָבער דער קאָמענדאַנט איז באַשטאַנען אויף דאָס זײַניקע — אין איין קאָל:

— לאָזט בא מיר איבער אײַער מאַנטל — קריגט איר די מאַשין.

איך האָב זיך צעלאַכט:

— נו, מיילע, וואָס קאָן איך מיט אײַך טאָן... נאַט אײַך דעם מאַנטל, און גיט מיר שוין די מאַ־שין, איך זאָל ניט פֿאַרשפּעטיקן אויפֿן סאָקאָלניקער קאָנצערט...

וולאַדימיר איליטש האָט באַמערקט מײַן אויפֿ־רעגונג — האָט ער געמיינט, אַז דאָס ציטער איך אַזוי איבערן מאַנטל. רופֿט ער זיך אָן:

— הערט זיך אויף צו קאָכן. פֿאָרט בעסער וואָס שנעלער און באַמיט זיך אַפֿגיך קומען צוריק. האָט קיין מוירע ניט — אײַער מאַנטל וועט זײַן גאַנץ, איר מעגט זײַן זיכער.

דאָ האָט ער זיך דערמאָנט וועגן אונדזער באַ־געגעניש אין גרויסן טעאַטער.

— אָט זעט איר: דעמאָלט האָט איר מיר צוגע־האָלפֿן, און איצט וועל איך אײַך טאָן אַ טויווע —

איך וועל מיך באַמיִען, אַז אײַער מאַנטל זאָל ניט פאַרפאַלן ווערן...

די באַגעגענישן מיט וו. אַי. לעונינען האָבן באַשטעטיקט מײַן איבערצײַגונג, אַז מע קאָן זײַן אַ גרויסער מעלוכע־טוער און אין דער זעלבער צײַט זײַן פּראָסט אין די באַציִונגען מיט די אַרומיקע, גוטהאַרציק, אויפמערקזאַם צו מענטשן, וועלכע פאַרנעמען אין לעבן אַ באַשיידענעם פּלאַץ.

מענטשן און געשעענישן

בעשאַסן דיריזשירן פלעגט ס. וו. ראַכמאַנינאָוו זײַן אַזוי פאַרכּושט, אַז פון גרויס היספּײַלעס פלעגט ער נעמען זינגען די גרונט־טעמע פון דער מעלאָדיע. אַ מענטש מיט אַן אַבסאָליוטן געהער, האָט ער דאָך געזונגען דעם ניגון ניט אין דער טאָנאַליטעט, וואָס מיר, אָרקעסטראַנטן, האָבן געשפּילט. מיר האָבן בעשום־אויפן ניט געקאָנט באַגרײַפן, וואָס זאָל עס באַטײַטן. סטײַטש — אַזאַ געניאַלער מוזיקאַנט זאָל פעלשן! ביז הײַנטיקן טאָג איז עס בײַ מיר פאַרבליבן אין זיקאָרן, ווי אַ מאָדנע רעטעניש.

אין די יאָרן ערעוו זײַן אַרויספאָרן קיין אויסלאַנד האָט מען אים אָפּט פאָרגעוואָרפן, לעמײַ ער איגנאָרירט די מוזיקאַלישע וועלט־קלאַסיקער און טרעט אַרויס אויף פאַרשיידענע קאָנצערטן אויסשליסלעך מיט זײַנע אייגענע ווערק. אין אַ שמועס מיט מוזיק־טוער האָט ער באַמערקט, אַז איינע פון די סיבעס פון אַזאַ מין האַנדלונג איז זײַן ווילן, ערעוו דעם אָפּפאָר אויף אַ לאַנגער צײַט, דעמאָנסטרירן די ריכטיקע אינטערפּרעטאַציע פון זײַנע ווערק אַלס מוסטער פאַר די צוקינפטיקע פּיִאַניסטן. „סאָפּקאָלסאָף, — פלעגט ער צוגעבן מיט אַ לײַכטן שמייכל, — בין איך דער טאַטע פון מײַנע ווערק, און כ'האָב דאָס רעכט באַטאָנען, וואָס איך בין מיט זיי אויסן". ענדלעך האָט ער באַשלאָסן באַפרידיקן די פאָדערונגען פון די ליבהאָבער פון קלאַסישער מוזיק און איז אַרויסגעטראָטן מיט אַ געמישטער פּראָגראַם פון פאָרטעפּיאַנאָ־קאָנצערטן. ער האָט געשפּילט טשײַקאָווסקיס Es-dur, B-mol פון ליסטן און זײַן אייגענעם צווייטן קאָנצערט. דיריזשירט מיטן אָרקעסטער האָט אַלבערט קאָוטס. שווער צו באַשרײַבן, וואָס אינעם צושויער־זאַל האָט זיך געטאָן. אַזאַ שפּילן האָט מאָסקווע שוין לאַנג ניט געהערט. די צוהערער האָבן געצווונגען ראַכמאַנינאָוון ביסירן פיל מאָל, אַזוי לאַנג, אַזויפיל מאָל, אַז דער פּיִאַניסט האָט שוין קוים געאָטעמט.

אין אָנהייב פונעם דריטן טייל פון ראַכמאַנינאָווס קאָנצערט איז די טעמע אין די הענט פון די אַלטיסטן. איך האָב אַ גרופּע אַלטיסטן פאָרגעלייגט דורכשפּילן אָט די טעמע אויף איין סטרונע. טכּילעס האָבן די אָרקעסטראַנטן זיך אָפּגעזאָגט מיך פאָלגן. אָבער אַז איך האָב מיט זיי אָפּגעאַרבעט עטלעכע טעג — האָט זיך באַקומען אַן אויסטערלישער עפעקט.

ווען מיר האָבן בעשאַס דער רעפּעטיציע אָנגעהויבן שפּילן דעם דריטן טייל אין דער מאַניר וואָס איך האָב פאָרגעלייגט, האָט ראַכמאַנינאָוו געבעטן, מיר זאָלן נאָכאַמאָל פאַר אים אַזוי שפּילן. אויסגעהערט, האָט ער אונדז געמאָלדן, אַז דאָס ערשטע מאָל אין זײַן לעבן הערט ער אַזאַ אייגנאַרטיקע אויספירונג פון זײַנס אַ ווערק.

איך קאָן ניט פאַרגעסן איינעם אַן עפּיזאָד פון ראַכמאַנינאָווס קאָנצערט־טעטיקײַט.

ראַכמאַנינאָוו און זילאָטין איז אויסגעקומען צוזאַמען אַרויסטרעטן אויף צוויי קאָנצערטן. בעשאַסן ערשטן האָט דיריזשירט זילאָטי, און ראַכמאַנינאָוו איז דערשינען אַלס סאָליסט. געשפּילט האָט ער זײַן צווייטן קאָנצערט. זילאָטי איז ווי באַוווּסט, געווען אַ שוואַכער דיריגענט. ווען דער קאָנצערט האָט געהאַלטן אין פולן ברען איז ער שטאַרק צעטומלט געוואָרן און אויפגעהערט דיריזשירן. אָבער דער ווונדערבאַרער אָרקעסטער פונעם גרויסן אָפּערע־טעאַטער האָט זיך ניט פאַרלוירן און דערפירט דעם אַקאָמפּאַנעמענט ביזן סאָף.

אין אַ וואָך אַרום האָט באַדאַרפט פאָרקומען דער צווייטער בעשוטפעסדיקער קאָנצערט, ווו די צוויי גרויסע מוזיקאַנטן האָבן באַדאַרפט זיך בײַטן מיט די ערטער. דאָ איז אויסגעקומען זילאָטין זײַן דער סאָליסט, און ראַכמאַנינאָוון — דיריזשירן.

רופט זיך אָן זילאָטי בעשאַס דער רעפּעטיציע:

— איך האָף, אַז דו וועסט מיר גוט אַקאָמפּאַנירן...

ענטפערט ראַכמאַנינאָוו:

— אַזוי גוט, פאַרשטענדלעך, ווי דו האָסט דיריזשירט מיר...

דאָס איז געזאָגט געוואָרן אין אַ שפּאַס. ראַכמאַנינאָוו האָט געוויסנהאַפט און אויסגעצייכנט באַגלייט דאָס שפּילן פון זײַן קאָלעגע.

די פילצאָליקע באַגעגענישן מיט באַדײַטנדיקע מוזיקאַנטן, קאָמפּאָזיטאָרן, זינגער, וואָס מיר איז באַשערט געווען אויף מײַן לאַנגן שאַפונגס־וועג, האָבן מיך געפילנעוועט, באַרײַכערט מײַן וועלטבאַנעם, געעפנט פאַר מיר ברייטע האָריזאָנטן. אָבער שפּילנדיק אינעם גרויסן אָפּערע־טעאַטער, — האַגאַם די מוזיקאַלע וועלט האָט מיך באַטראַכט, ווי אַן אילוי, ווי אַ ווירטואָז, — בין איך דאָך פאָרט געווען ניט מער ווי אַן אויספירער, ווי אַן אינטערפּרעטאַטאָר פון יענעמס מוזיק. אַן אינערלעכע שטים האָט מיך שוין לאַנג ניט געלאָזט רוען:

„גענוג דיר זײַן אַ גויסיי־קיילים בײַ די וועלטגעוינים, לאָז זיך דרייסט אַוועק אפן וועג פון

...אײגענער קאָמפּאָזיציע. דו ביסט ד
...ווײַז אָן אָרגאַניש פאַרבונדן מיטן
...קאַלישן פאָלקלאָר".
...אָט די אינערלעכע שטים, אָט ד
...הארץ", איז געווען איינע פון די
...האָבן מיך געטריבן פאַרבינדן מײַ
...דער ייִדישער מוזיקאַלישער שאַפונג
...אין מעשעך פון מײַן אַרבעט אַ
...ייִדישן מעלוכישן טעאַטער — פונע
...ביזן יאָר 1949 — האָב איך אָנגעשר
...אַזוי און פערציק ספּעקטאַקלען. אַ
...האָב איך געשאַפן מוזיק פאַר די נ
...פונעם מאָסקווער רוסישן אַקאַדעמ
...גיט טעאַטער" — צו „אוריִעל
...און „דער דיפּלאָם"; פאַר די נ
...פונעם מאָסקווער אָפּערעטן־טעאַטער
...רופט מען זיי?" און „די שיפּסלײַט"; פאַ
...טאַקלען פונעם מוזיקהאָל — „וויִאַזוי
...דיוויזיע איז אַוועק אין גאַניידן", „די
...אַרטיסטן" און „אונטערן צירק־קופּאָ
...די ספּעקטאַקלען פונעם מאָסקווער סאַ
...טער — צו „רוסלאַנדס טויפונג", „
...אַוואַנטיורעס" און „די לוסטיקע זײַט
...געשריבן האָב איך מוזיק אויך צ
...מעטראַזשיקע פילמען „ייִדישע גליקן",
...טער טויט", „בײַ דער גרענעץ" און „די
...קאָלווירטן". אין מײַן מוזיקאַלישער
...מונג האָט מען אויך אַרויסגעלאָזט די
...פילמען: „דניעפּראָהעס", „לענין איז נ
...„צוויי איבעריקע אויסיִעס", „ביראָבי
...די טוווע־אויסשטעלונג".

...אין 1928 בין איך צוזאַמען מיטן
...פונעם מאָסקווער מעלוכישן ייִדישן טע
...צוזאַמענהאַנג מיט זײַנע גאַסטראָלן,
...דײַטשלאַנד, עסטרײַך, פראַנקרײַך, ב
...האָלאַנד.

...ווען מיר האָבן גאַסטראָלירט אין פּ
...האָב איך געהאַט אַ באַגעגעניש מי
...אַוואַנאָוויטש שאַליאַפּינען. ער האָט מי
...באַשאָטן מיט פראַגן וועגן מאָסקווע אַ
...גראַד, וועגן זײַנע דאָרטיקע כאַווײרים.
...זייער אינטערעסירט צו וויסן, צי עס
...אין דער רוסישער אָפּערע באַוויזן בײַ
...זינגער און זינגערנס. איך האָב אים גע
...ציילט וועגן אַלץ, און ער האָט זיך צער
...פּעט און פאַר וואַסער:
— אוי, בענק איך אַהיים! האַגאַם מי
...האָב מיט אויסטראַכטענישן אויסגעגאָס
...קאָמע רעדט, אַז איך האָב צופיל פּ
...און אַז איך בין אויף דער סצענע אַ ד
...אַז ווען איך ווער אומצופרידן פון עמע
...רעפּעטיציע — גיב איך פּעטש... אַדער
...מען מיך אַלעמאָל צונויפפאָרן מיט פּ

...קאמפאזיציע. דו ביסט דאָך פון קינדער אָן אָרגאַניש פארבונדן מיטן ייִדישן מוזיקפאָלקלאָר".

די אינערלעכע שטים, אַט דער "יעיצער" איז געווען איינע פון די סיבעס, וואָס מיך געטריבן פארבינדן מײַן גוירל מיט ...ישער מוזיקאַלישער שאַפונג.

...מעשך פון מײַן ארבעט אין מאָסקווער מעלוכישן טעאַטער — פונעם יאָר 1922 ... יאָר 1949 — האָב איך אָנגעשריבן מוזיק צו ... פערציק ספעקטאַקלען. אויסער דעם, ... איך געשאַפן מוזיק פאַר די ספעקטאַקלען ... מאָסקווער רוסישן אַקאַדעמישן "קליין טעאַטער" — צו "אוריעל אַקאָסטאַ" ... "דער דיפּלאָם"; פאַר די ספעקטאַקלען ... מאָסקווער אָפּערעטן־טעאַטער — צו "ווי ...מען זיז" און "די שיפּסלײַט"; פאַר די ספעקטאַקלען פונעם מוזיקהאָל — "וויאַזוי די 14־טע ... איז אוועק אין גאַניידן", "די וואַריעטעאַרטיסטן" און "אונטערן צירק־קופּאָל" און פאַר ... ספעקטאַקלען פונעם מאָסקווער סאַטירע־טעאַטער — צו "רוסלאַנדס טויפונג", "דאָן זשואַנס ...אַנטיורעס" און "די לוסטיקע זײַטלעך".

...געשריבן האָב איך מוזיק אויך צו די פילמען, ...קינעמאַטאָגראַפישע פילמען "ייִדישע גליקן", "דער ווײַ...טויט", "בא דער גרענעץ" און "די אוקראַינער ...וירטן". אין מײַן מוזיקאַלישער אויספירונג האָט מען אויך ארויסגעלאָזט די כראָניקאַלע פילמען: "דניעפּראָהעס", "לענין איז מיט אונדז", "... איבעריקע אויסיִעס", "ביראָבידזשאַן" און "די טעוו־אויסשטעלונג".

...אין 1928 בין איך צוזאַמען מיטן קאָלעקטיוו פונעם מאָסקווער מעלוכישן ייִדישן טעאַטער, אין ...צוזאַמענהאַנג מיט זײַנע גאַסטראָלן, געווען אין דײַטשלאַנד, עסטרײַך, פראַנקרײַך, בעלגיע און האָלאַנד.

...ווען מיר האָבן גאַסטראָלירט אין פראַנקרײַך, האָב איך געהאַט אַ באַגעגעניש מיט פיאָדאָר איוואַנאָוויטש שאַליאַפּינען. ער האָט מיך מאַמעש ...געשאָטן מיט פראַגן וועגן מאָסקווע און לענינגראַד, וועגן זײַנע דאָרטיקע כאַווײרים. אים האָט ...זייער אינטערעסירט צו וויסן, צי עס האָבן זיך אין דער רוסישער אָפּערע באַוויזן נײַע, יונגע זינגער און זינגערנס. איך האָב אים געגעבן דערציילט וועגן אַלץ, און ער האָט זיך צערעדט פאַר ...פײַער און פאַר וואַסער:

— אוי, בענק איך אַהיים! האַגאַם מע האָט אַ מאָל מיט אויסטראַכטענישן אויסגעגאָסן אַף מײַן קאָפּ. מע רעדט, אַז איך האָב צופיל פאַריסן די נאָז, אַז איך בין אַף דער סצענע אַ דעספּאָט... אַז ווען איך וועל אומצופרידן פון עמעצן אַף אַ רעפּעטיציע — גיב איך פּעטש... אַדעראַבע, זאָל מען מיך אַלעמאָל צונויפפאָרן מיט פּאַרטנעראָן

לייב פולווער
מיט זײַן אוריינקל

מײַסטערס, וואָלט איך געווען גליקלעך. אָט נעמט די אָפּערע "באָריס גאָדונאָוו". זאָל גריגאָרי אָטרעפּיעוון זינגען סאָבינאָוו, זאָל מארינען זינגען מאַקסאַקאָווא צי אָבוכאָווא. ווער וואָלט דאָן זיך געשעצט גליקלעכער פון מיר! איר מיינט, אַז איך האָב שטאַרק האַנאָע פון דעם, וואָס איך בין נאַווענאַד איבער דער וועלט?

אין זײַנע אויגן האָט זיך צעגלאַנצט אַ טרער. ער האָט מיר מיט גרויס האַרץ געזאָגט, אַז ווי נאָר עס וועלן לויטן אָפּמאַך אין אויסלאַנד זיך פאַרענדיקן זײַנע ספעקטאַקלען און קאָנצערטן, וועט ער זיך צוריקקערן אַהיים...

ס'איז שוין געוואָרן אַן אַטריבוט פונעם טעאַטער־לעבן, אַז הינטער די קוליסן קאָכן און זידן די לײַדנשאַפטן נאָך מער, ווי אַף דער בינע, די אַטמאָספער איז שטענדיק אָנגעגליט פון דער אומופהערלעכער שטרעבונג צו רום; איינער וויל איבערשטײַגן דעם צווייטן; די, וואָס פאַרנעמען אַ באַשיידענעם פּלאַץ, זײַנען מעקאַנע יענע, וואָס זײַנען מער פּאָפּולער בא דעם צושויער־עולעם, און מע דאַרף זײַן ביז גאָר שטאַנדהאַפטיק, קעדיי אוועקשטעלן זיך העכער פון פאַרשיידענע הינטערקוליסן־אינטריגעס.

מיר גופע האָט געשפּילט דאָס מאַזל: איך בין קימאַט אַלע יאָרן פאַרבליבן אויסער אָט דעם וויכער פון הינטערקוליסן־לײַדנשאַפטן, ניט מאַכמעס איך בין געווען אַזאַ גרויסער צאַדיק. ס'האָט מיך געראַטעוועט דאָס, וואָס איך בין אַכצן שאָ אין טאָג געווען גרײַלעך פאַרנומען מיט שווערער

אפן אָוונט, געווידמעט לייב פולוועדס 80־טן געבורטסטאָג. לעם דעם יובילאַר זיצט דער פּאַר־זיצער פונעם קאָמפּאָזי־טאָרן־פאַרבאַנד פון פססר טיכאָן כרעניקאָוו. מיט א באַגריסונגס־רעדע טרעט אַרויס, דער פאָלקס־אַר־טיסט פון סאָוועטן־פאַר־באַנד לעאָניד אוטיאָסאָוו.

האַרעוואַניע, און איך האָב פּאַשעט קיין צײַט ניט געהאַט צו ווערן א צאַד אין דעם שטענדיקן פּאַר־מעסט־געראַנגל. דעריבער וועל איך וועגן דעם קאָכיקן לעבן אין גאַסעט דערציילן בלויז א פּאָר עפּיזאָדן, וואָס האָבן א שײַכעס צום, אַזוי צו זאָגן, טעאַטראַלן שטייגער.

א שטיקל סיכסעך מיט א. גראַנאָווסקין

דער ערשטער קינסטלערישער אָנפירער פונעם מאָסקווער מעלוכישן ייִדישן טעאַטער א. מ. גראַ־נאָווסקי איז געווען א גרויסער מייוון אף מוזיק. און אויב אין ערשטן יאָר פון מײַן ארבעט אין טעאַטער איז געווען ניט גאָר לײַכט צופּאַסן זיך צו זײַן געשמאַק, האָט מיט דער צײַט בא מיר זיך אויסגעאַרבעט א קאָנטאַקט מיט אים. געווען איז שווערלעך די ערשטע צײַט דערפאַר, וואָס גראַ־נאָווסקין איבערשפּאַרן האָט געקאָנט זעלטן ווער. מע האָט באַדאַרפט גוט זיך אונטערגאַרטלען אף צו דערווײַזן אים, אַז זײַן האַנדלונג איז ניט ריכ־טיק. דאָס בעסטע מיטל אים אײַנצושמועסן די אָדער יענע סוואָרע איז געווען — אוועקשטעלן אים פּאָנעם־על־פּאָנעם מיטן געשעענעם פאַקט.

אַזוינס, לעמאָשל, האָט פּאַסירט ערעוו דער פּרעמיערע פונעם ספּעקטאַקל „200 000“. ווען מע האָט געגומען טראַכטן, ווי דאַרף אויסזען דער פינאַל פון אָט דעם ספּעקטאַקל און וואָס דאַרף דעם צושויער אונטערטראָגן די מוזיק, האָט גראַנאָווסקי פאָרגעלייגט, אַז דער פערטער אַקט זאָל זיך ענדיקן מיט א שטיקל ליאַמע, ווען שימע־לע און זײַנע מעקוראָווים כאַפּן אַרײַן צו גלעזלעך מאַשקע און נעמען זינגען:

מיר זײַנען ניכטער,
מיר זײַנען ניכטער,
טרוקן איז בא אונדז אין האַלדז —
גיט א ביסל מאַשקע
אַאוו.

מיך האָט אַזא מוזיקאַלישער פינאַל לאַכלוטן ניט באַפרידיקט. גראַנאָווסקי איז געוואָרן באַרוי־געז, און איך בין אוועק א צעקאָכטער אַהיים און האָב צוויי טעג די שוועל פונעם טעאַטער ניט איבערגעטראָטן. דאָך האָב איך די הענט ניט אָפּגעלאָזט און אין שטוב זיך א נעם געטאָן צו דער ארבעט — געשריבן אַן אַנדער מוזיקאַלישן פינאַל, אַזא, וואָס מײַן פאַנטאַזיע האָט מיר אונ־טערגעזאָגט.

אפן דריטן טאָג האָב איך באַשטימט א רעפּע־טיציע מיטן אָרקעסטער אף צען אַזייגער אינ־דערפרי. איך בין געווען זיכער, אַז די רעפּעטי־ציע וועט זיך פאַרענדיקן, ביז גראַנאָווסקי וועט קומען אין טעאַטער.

כ'האָב גענומען רעפּעטירן די מוזיק פונעם פי־נאַל, וועלכע איך האָב בעמעשעך פון אָט די צוויי טעג אָנגעשריבן. פּלוצעם — בעשאַס א קורצווי־ליקער האַפּסאָקע — דערזע איך גראַנאָווסקין, ער גייט צו מיר צו און פרעגט, וואָס אַזוינס האָב איך נאָרוואָס מיטן אָרקעסטער רעפּעטירט.

— ס'איז דאָך, — זאָגט ער, — גאָר עפּעס א כאַריפּעסל! עס האָט מיך זייער פאַרכאַפּט.

דערקלער איך אים, אַז דאָס האָב איך דורכ־געשפּילט א שטיק פינאַל פון „200 000“, וואָס ס'איז מיר די לעצטע טעג אין קאָפּ אַרײַנגעפאַלן.

— טאָ נעמט זשע שוין און שפּילט מיר דו...

[illegible] אָרקעסטער דעם פינאַל פון אָנהייב ביזן [illegible].

און [illegible] אין זײַנע אויגן האָט א בלישטשע געטאָן א [illegible]לעכער פונק.

[illegible] האָט ער געהייסן רופן מיכאָעלסן, זוסקי־[illegible] און נאָך אַקטיאָרן.

און דער אָרקעסטער האָט גענומען שפּילן.

[illegible] עס האָט געזען דעם פינאַל פונעם פּערטן אַקט פון „200 000“, געדענקט, אַז ס׳האָט זיך [illegible]שפּירט, ווי דער אָרקעסטער וואָלט וואַרפן [illegible]קער פײַער אויף דער בינע, און די אַקטיאָרן [illegible] זיך עפּעס ווי פאַרוואַנדלט אין א כאַפּטע [illegible]צנדיקע שיידים. שווער צו דערמאָנען זיך נאָך [illegible]ענלעכן ספּעקטאַקל פון גאָסעט, ווו דער [illegible]שאַר זאָל אַזוי שטײַגן ביזן העכסטן גראַד.

[illegible]ער רעזשיסער און די מוזיק

[illegible]ינעס וועגן מיכאָעלסן

[illegible] אַרטיסטן און מוזיקאַנטן פונעם מאָסקווער [illegible]לישן ייִדישן טעאַטער האָבן זייער ליב געהאַט און געשעצט שלוימע מיכאָעלסן. זײַן וואָרט איז [illegible] אונדז געווען עלעהיי א געזעץ. אויף צו באַ־[illegible]ײַטן זײַנע אָנווײַזונג האָט בא אונדז [illegible]טנווײַז קיין מוט ניט געקלעקט. און ס׳איז נאַ־[illegible]לעך: פאַר אים האָבן געהאַט דרעכערעץ מיי־[illegible]אָנען צושויער. א קליינקײַט? אַזא אויסטער־[illegible]שבאַגאַבטער אַקטיאָר, אַזא מײַסטער־רעזשי־[illegible] דערצו א פילאָסאָף, א פאָלקס־טריבון.

[illegible] גופא בין געווען זייער באַפרײַנדעט מיט [illegible]כאָעלסן. ער האָט פאַרמאָגט א גרויסן מוזיקאַ־[illegible] כוש און פלעגט טאַקע אָפט מיר באַהילפיק [illegible] אין מײַן אַרבעט. זײַנע ספּעקטאַקלען פלעגן [illegible] אַלעמאָל זײַן אָנגעזעטיקט מיט מוזיק.

[illegible] האָב געאַרבעט מיט נאָך פיל רעזשי־מײַס־[illegible], נאָר קיין איינער פון זיי האָט ניט פאַרמאָגט [illegible]ײַקײַט אַזוי ברייט אויסנוצן מוזיק אין א [illegible]קטאַקל, ווי מיכאָעלס. ער האָט שטענדיק גע־[illegible] א קלאָרע פאָרשטעלונג, אין וואָס פאַר א [illegible]מענט פונעם ספּעקטאַקל וועט אים די מוזיק [illegible]נען. דעריבער זײַנען זײַנע פאָדערונגען צו די [illegible]פּאָזיטאָרן געווען אָפט אַזויפיל פינקטלעך, אויף [illegible]פיל אויסגעשפּראָכן, אַז דעם קאָמפּאָזיטאָר איז [illegible] ניט שווער געווען זיי פאַרווירקלעכן. אַזוי־[illegible] פלעגט זיך באַקומען אַן אָרגאַנישע באַהעפ־[illegible] פון דער מוזיק מיט דער רעזשיסערישער [illegible]אַנע.

[illegible] איז באַוווּסט נאָך איין רעזשי־מײַסטער, [illegible] איז געווען אַזוי אימשטאַנד באַפרוכפּערן דעם [illegible]פּאָזיטאָר מיט זײַן מוזיקאַלישער אינטויִציע.

אַזעלכער איז געווען ב. נ. נאָרד. אויך מיט אים איז מיר ליב און גרינג געווען צו אַרבעטן.

צײַטנווײַז זײַנען מיכאָעלסעס פאָדערונגען גע־ווען אויף אַזויפיל קאָמפּליצירט, אַז עס פלעגט אויסקומען נעכט ניט דערשלאָפן, זוכנדיק אַזעלכע וואַריאַנטן, וואָס זאָלן אים צופרידנשטעלן.

בעשאַס כ׳האָב געגרייט די מוזיק צום ספּעק־טאַקל „טעוויע דער מילכיקער“, ווען איך האָב מיך פאַרטיפט אין דער מוזיקאַלישער טעמע פון טע־וויעס טאָכטער כאַווע, איז מיר אויסגעקומען אָנ־שרײַבן עלף וואַריאַנטן. עס זײַנען צווישן זיי גע־ווען אינטערעסאַנטע, געלונגענע. דאָך האָט מיכאָ־עלס צען פון זיי אָפּגעוואָרפן. ערשט ווען איך האָב אים פאָרגעלייגט דעם עלפטן, האָט ער אים באַוויליקט, און אָט די טעמע איז שוין אויף שטענ־דיק אַרײַנגעוואַקסן אינעם מוזיקאַלישן געוועב פון דעם דאָזיקן ספּעקטאַקל.

א רעפּעטיציע, א באַוואָשענע מיט טרערן

א העכסט צופרידענער, האָט מיכאָעלס אַנומלטן ניט געוואָלט מיך אָפּלאָזן אַהיים. דערזען, אַז איך גרייט מיך אַרופכאַפּן אויף זיך דעם מאַנטל און פאַרלאָזן דעם טעאַטער, רופט ער זיך אָן צו מיר:

— באַלד טרעטן מיר צו צו דער רעפּעטיציע פונעם צווייטן אַקט „טעוויע דער מילכיקער“. איך בעט אײַך, כאַפּט א קוק און זאָגט אײַער מיינונג.

איך האָב מיך ניט געלאָזט לאַנג בעטן און בין געבליבן אין טעאַטער.

און עס האָט זיך אָנגעהויבן די רעפּעטיציע.

צום מאָמענט, ווען טעוויע געזעגנט זיך מיט האָדלען, האָט די עמאָציאָנעלע אויפגערו־דערטקײַט פון די אַרטיסטן דערגרייכט צו אַזא גראַד, אַז אַלע אָנטיילנעמער פון אָט דער סצענע האָבן זיך צעוויינט. אַפילע מיכאָעלס אויך. אַזוינס האָט אין דעם דאָזיקן טעאַטער ביז דעמלט ניט פּאַסירט.

אין טעאַטערן עקזיסטירט פון קאַדמוינים אָן א ניט געשריבענער געזעץ: אַן אַקטיאָר דאַרף בע־שאַס די רעפּעטיציעס און ספּעקטאַקלען זײַן אויף אַזויפיל צוריקגעהאַלטן, אַז קיין עמעסע טרערן זאָלן אויף זײַן פּאָנעם זיך ניט באַווײַזן, און אויך בעשאַס די צושויער קײַכן, זאָל ער ניט ווערן מיטגעריסן און בעשום־אויפן אויף דער בינע זיך ניט צעלאַכן. דעריבער איז שוין קיין ווונדער ניט, וואָס מיכאָעלסן האָט פאַרדראָסן די צעשרויפּט־קײַט פון די אָנטיילנעמער פונעם „טעוויע“־ספּעק־טאַקל, וועלכע האָט גוירעם געווען אַזא מיספּאַר־שטייעניש — אַליין דער אָנפירער פון דער טרופּע זאָל זיך אַזוי צעיאַכמערן...

— ניין! — האָט מיכאָעלס אַן אופגערייצטער אויסגעשריִען. — ס'איז ניט דערלאָזבאַר! מיר מוזן גלייַך איבערייַסן די רעפּעטיציע. גייט שוין, כאַ־ווירים, אַהיים און באַרויִקט אייַך. אין צוויי שאָ־ארום וועל איך פאַראָרדענען אופהענגען אַ באַ־פעל, ווו עס וועט זייַן אָן אָנווייַזונג, ווען מיר וועלן ווידער רעפּעטירן.

* * *

צום שלוס פון מייַנע זיכרוינעס מוז איך באַטאָ־נען, אַז ווי איך האָב שוין אָנגעוויזן, האָט מייַן פידלער־קאַריערע דערגרייכט איר שליימעס אין די יאָרן, ווען איך האָב געאַרבעט אַלס פּרימאַ־פידלער אינעם מאָסקווער „באָלשאָי" טעאַטער. דאָ האָב איך יאָרנלאַנג זיך מעצאַרעף געווען צו די גענִיאַלע ווערק פונעם אָפּערע־רעפּערטואַר, און דאָ טאַקע האָב איך דורכגעמאַכט דעם צוגריי־טונגס־פּעריִאָד צו ווערן אַ זעלבשטענדיקער קאָמפּאָזיטאָר און דיריגענט.

ווי באַוווּסט, האָט מוזיק פאַרנומען אינעם מאָסקווער מעלוכישן ייִדישן טעאַטער זייער אַ בעקאָוועדיקן פּלאַץ. אַלנפּאַלס, ניט קיין קלענערן פון דער דעקאָראַטיווער קונסט. איז טאַקע זייער וויכטיק צו באַטאָנען, אַז מוזיק האָט אין גאָסעט געשפּילט ניט בלויז די ראָליע פון אַן אילוסטראַ־טאָר אָדער אַקאָמפּאַניאַטאָר צום דראַמאַטורגישן וואָרט־מאַטעריאַל. צייַטנווייַז האָט די מוזיק אָנ־געפּילט מיט אירע קלאַנגען די, אַזוי צו זאָגן, צווישנשורעס פון דער פּיעסע.

אַלס בייַשפּיל קאָן דינען דער מאָמענט אינעם ספּעקטאַקל „מאַסאָעס בינִיאָמין האַשלישי", ווען בינִיאָמין (מיכאָעלס) און סענדערל (זוסקין) ווערן אַנשלאָפן נאָך זייער באַוווּסטן דיִאַלאָג אויף די האַר־טע בענק פון דער קרעטשמע. דער צושויער איז פאַרגאַפּט פון אָט דער אויסטערלישער סצענע, וואָס איז דורכגעדרונגען מיט אַ טרוימערישער און אין דער זעלבער צייַט קאָמישער שטימונג. גלייַך נאָך דעם נעמען זיך גיסן פונעם אָרקעס־טער — אָפּן פּאָן פון דער קאָמישער לעוואָנע מיט איר מענטשישער צורע און די צוויי ציגעלעך, וואָס הענגען סימעטריש פּאָנעם־על־פּאָנעם, טיף רירנדיקע, לירישע קלאַנגען, וואָס דריקן אויס אַ ראַכמאָנעס ניט נאָר צו אָט די צוויי אויסגעמאַ־טערטע, צעבראָכענע, נעבעכדיקע וואַנדערער, נאָר ביכלאַל אַ בענקעניש נאָך אַ יוישערדיקן און גליקלעך לעבן פאַר אַלע אונטערדריקטע און באַוולטע מענטשן אויף דער וועלט.

די מוזיק איז דאָ אין פולן זין פון וואָרט אַ זעלבשטענדיקע, אַווטאָנאָמע מיטשעפערן.

ס'איז קעדײַ אָנצווייַזן נאָך אויף איין פאַל פון אינטערווענץ מיצאַד דער מוזיק בענעגייע דעם טעקסט. דאָס מאָל גייט אַ רייד וועגן דער פאָר־שטעלונג „קיניג ליר". ווער עס האָט געזען אָט די פאָרשטעלונג, געדענקט מיִנהאַסטאַם די סצענע אין אָנהייב פונעם צווייטן אַקט, ווען ליר, צו־ריקערנדיק זיך פון יאַגד, באַווייַזט זיך אין דער טיף פונעם בינע־כאָלעל. ער זינגט אַ וווּליוּנגערישע יעגער־ליד און זעט אויס — צום באַוווּנדערן פון די צושויער — פיל ייִנגער, איידער אין ערשטן אַקט, ווען ער דערשייַנט פאַר אונדז ווי אַן עכטער אַכציקיאָריקער זאָקן.

אָט די סצענע איז אַ הויסאָפע צו שעקספּירס טעקסט. זי איז אינגאַנצן אַן אויסגעדיכטעטע. דעם טעקסט פון לירס לידעלע האָט ש. האַלקין אָנגע־שריבן לויט דער באַקאָשע פון דער רעזשי, בעסקעם מיט מיכאָעלסן, און איך האָב אָנגעשריבן די מוזיק. דאָס באַטייַט, אַז דער מוזיקאַלישער מיטשעפער האָט זיך לעגאַמרע דורכגעדרונגען מיט מיכאָעלסעס פילאָסאָפישן באַנעמען לירס געשטאַלט, מאַכמעס לויט מיכאָעלסעס אופאַסונג דערשפּירט זיך ליר נאָך זייַן אָפּזאָגן זיך פון דער קרוין פיל ייִנגער פון אַכציק יאָר.

דאָס זייַנען בייַשפּילן, וויִאַזוי די רעזשי, די אַקטיאָרן און דער מוזיקאַלישער אָנפירער זייַנען געגאַנגען האַנט־באַ־האַנט.

יאָ, איך קאָן מיט רעכט זאָגן: ביז גאָר גליקלעך איז געווען מייַן לעבן און מייַן אַרבעט אין ייִדישן טעאַטער.

ליטעראַריש באַאַרבעט י. ליובאָמירסקי

אַהרן ראַסקין

דער ש...
פון...

(צו...

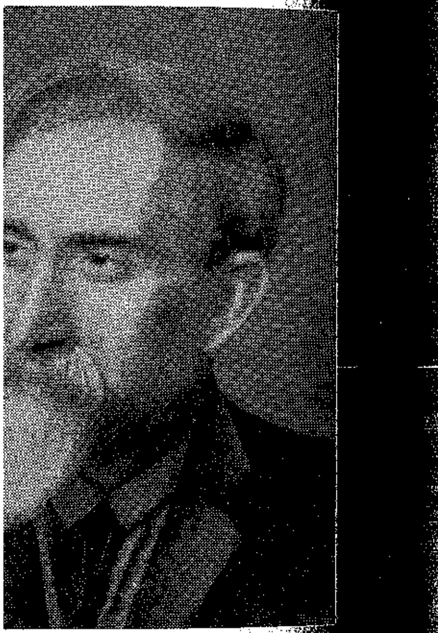

1

די ייִדישע ליטעראַטור פון נאָך דער ... האָט געשאַפן אַ נייַע, עכט וויסנשאַ... וועלכע האָט טיף און אַלזייַטיק באַהאַנדל... פּראָבלעמען פונעם סאָוועטישן פּעריִאָד פ... טור און מאַמעש געמאַכט אַן איבערקערעני... צו דן ווערק און שרייַבער פון דער פאַרגא... דער גלענצנדער פּלעיאַדע הויך־טאַלאַנט... און ליטעראַטור־היסטאָריקער פאַרנעמט אַ... יִיצכאָק נוסינאָוו.